

PEDAGOGIKA

Qahhorov Siddiq Qahhorovich
Buxoro davlat universiteti professori,
pedagoika fanlari doktori

Azimov Sanjar Samadovich,
Buxoro davlat universiteti professori,
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori
(PhD)

BARKAMOL AVLODNI TARBIYALASHDA TASVIRIY SAN'ATNING ROLI

Annotatsiya: maqola barkamol avlodni tarbiyalashda tasviriy san'atning roli mavzusini ochib beradi - bu faoliyat sohasini o'rganadi, bunda tasviriy san'at turlari, ranglar bilan ishlash shuningdek real dunyodan olingan ma'lumotlarni tabiat manzarasini, estetik tarbiya jarayonida kishilar qarashlari va ideallik his-tuyg'ulari didini shakllanishiga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: san'at va hunarmandchilik, tasviriy san'at, o'qituvchi, talaba, ijod, bo'y, tosh, gips.

РОЛЬ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА В ВОСПИТАНИИ ГАРМОНИЧНОГО ПОКОЛЕНИЯ

Аннотация: В статье раскрывается тема роли изобразительного искусства в воспитании гармоничного поколения - исследуется сфера деятельности, в которой виды изобразительного искусства, работа с цветом, а также информация, полученная из реального мира, служат формированию у людей вкуса к пейзажу, чувства идеальности в процессе эстетического воспитания.

Ключевые слова: декоративно-прикладное искусство, Изобразительное искусство, учитель, ученик, творчество, краска, камень, штукатурка.

THE ROLE OF FINE ART IN THE EDUCATION OF A HARMONIOUS GENERATION

Abstract: The article reveals the theme of the role of fine art in the upbringing of a harmonious generation. It explores the field of activity in which types of fine art, work with color, as well as information obtained from the real world, serve to form people's taste for landscape, a sense of ideality in the process of aesthetic education.

Keywords: decorative and applied arts, Fine arts, teacher, student, creativity, paint, stone, plaster.

Bugungi kunda yoshlarni Vatani uchun fidoiy etib tarbiyalash eng dolzarb masalalardan biri sifatida qarab kelinmoqda. Mamlakatimizda yoshlarni sog'lom jismonan va ma'nan yetuk, keng dunyo qarashiga va huquqiy madaniyatiga ega xalqi va Vatani uchun fidoiy etib tarbiyalash eng dolzarb masalalardan biri sifatida qarab kelinmoqda. Bu borada yurtboshimiz boshchiliklarida amalga oshirilgan keng qamrovli chora-tadbirlar, respublikamiz taraqqiyotida yanada ulkan marralarga erishishining kafolati bo'lmoqda. Ta'kidlash joizki, mazkur dasturda talaba yoshlarning huquq va manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan me'yoriy-huquqiy bazasi takomillashtirildi. Oliy o'quv yurtlarida o'quv jarayoni davlat ta'limi standartlari talablari asosida tashkil etilgani natijasida ta'lim sifati va samaradorligi yanada yaxshilanmoqda. Talabalarni darsliklar bilan ta'minlash darajasi ham yuqori. Kutubhonalaridagi darsliklar, adabiyotlar bilan ta'minlash eng dolzarbdir. Zamonaviy axborot texnologiyalarisiz ta'lim tizimini tasavvur qilib bo'lmaydi. Shu bois umumta'lim maktablari, lisey va oliy o'quv yurtlari zamonaviy kompyuter texnologiyalari bilan ta'minlandi. Umumta'lim maktablari va oliy o'quv yurtlarining san'at

kafedralarida tasviriy san'at darslarida estetik tarbiya asosiy vositalaridan biri hisoblanadi. Tasviriy san'at darslarida talabalar tasviriy san'at asoslarini puxta o'rganib, borliqni idrok etishni va estetik jihatdan tarbiyalashda samarali ta'sir ko'rsatadi. Tasviriy san'at darslarida talabalarni dunyoqarashini g'oyaviy e'tiqodini shakllantirib fikrlash tasavvurni, badiiy, didni, estetik hissiyotni o'stiradi. Estetika insonning ijodiy faoliyatiga roli benihoyat katta. Hayotga estetik munosabatda bo'lish kishini ilhomlantiradi. Mehnatni quvonch va ma'naviy zavq manbaiga aylantiradi. Estetik tarbiya jarayonida kishilar qarashlari va ideallik his-tuyg'ulari didi shakllanadi. Bu shakllanish tarbiya bilan ijodiy tafakkurning rivojlanishi bilan bog'liqdir. Ma'lumki san'atning turlarni nihoyatda ko'p bo'lib ulardan eng asosiylari adabiyot, musiqa, kino, teatr, me'morchilik, amaliy bezak sirk, televidenie, tasviriy san'at kabilarni alohida aytish mumkin. Har bir san'atning ta'rifi tarixi o'zgachadir. «Tasviriy san'at»«Tasvirlash» so'zidan olinib, unda turli material xususan bo'yoq, tosh, gips, yog'ochni o'yish va boshqa badiiy, tabiiy hom ashyolarni aytish mumkin. Tasviriy san'atning yana bir jihati shuki ilm-fan dunyo tabiat xalqlar tarixini o'rgatishga xizmat qiladi. Tasviriy san'at ibtidoiy jamoa davriga paydo bo'lib bu vaqtda, kishilar tevarak atrofdan sodir bo'layotgan voqealarni odam va hayvonlarning suratlarini g'or devorlarida chizib, turli ko'rinishdagi haykalchalar yasaganlar. Ayni paytda tasviriy san'at asarlari kishilardan his tuyg'ulariga kuchli ta'sir ko'rsatish imkoniyatiga ega. Har bir inson tasviriy san'at asarlarini tomosha qilish orqali ularda, ifodalangan go'zallik bo'lib unga tarixiy voqealarni ko'radi. Rassomlar o'z asarlaridahayotni qanday ko'rsalar o'shanday emas, balki undagi alohida e'tiborga molik, xarakterli ko'rinishlarni tanlab oladilar, e'tiborsiz ikkinchi darajali ko'rinishlarni tushirib, eng muhimlarini bo'rtirib ko'rsatadilar. Tanlash va bo'rtirish orqali rassomlar narsa va hodisalardan kishilar tafakkuri va hissiyotlariga samarali ta'sir ko'rsatadilar. Shu bilan birga bunday asarlar kishilar ruhiyatiga ta'sir ko'rsatib ular ma'naviy olamini bilim va tajribasini kengaytiradi. Shuning uchun har bir pedagog-rassom o'z ishini ustasi, ayniqsa chizish uchun qoidalarni bilish lozim. Tasviriy san'at darslarida asosiy vazifasi o'quvchilarga borliqni faqat ijodiy o'zlashtirishga bo'lgan ehtiyoj va qobiliyatini shakllantirishgina emas balki ularda go'zallik qonunlari asosida borliqni ko'rish hissini rivojlantirish hamdir. Har bir inson qaysi bir sohada ishlamasin go'zallik va nafislikni ko'rishi, tushunishi lozim. Har bir kishi rasm chizishni o'rgana olishi mumkin. Eng avvalo rasm chizuvchining istagi bo'lishi hamda qiziqishi lozim. Ba'zan endi rasm chizishni o'rganayotgan talaba o'zining bilimiga mos kelmagan narsalardan rasmini chizishga urinadi va ravshanki etarli bilim va malakalarga ega bo'lmagani sabab chizayotgan rasmi o'hshamasligi mumkin. Buning natijasida talaba tushkunlikka tushadi va talaba «menda talant yo'q» yoki «Mening qo'limdan kelmaydi» degan fikr uyg'onadi. Natijada bu talaba rasm chizishga qiziqish susayib ko'ngil qolish hollari yuz beradi. Shuning uchun endi rasm chizayotgan talabaga oddiy narsalardan (geometrik shakllar, uy ro'zg'or buyumlari va h.k.)larining o'ziga qarab rasm chizishdan boshlash kerak. Sekin astalik bilan natyurmort murakkablashib borishi lozim. Mamlakatimizda kadrlar tayyorlashni milliy dasturi ishlab chiqilishi va uni amalga oshirilishi ta'lim-tarbiya jarayonida g'oyat muhim ahamiyat kasb etadi. Kadrlar tayyorlash va uni sifat-saviya jihatidan yuksaltirish – bu yuqori malakali pedagoglarni tayyorlash bilan birga yosh avlodga ta'lim-tarbiya berishni ham yuqori saviyaga ko'tarilishini asosiy omili bo'lib xizmat qiladi. Respublikamizda ro'y berayotgan o'zgarishlar barcha sohalaridagi kabi bo'lajak tasviriy san'at pedagoglarining zimmasiga ham o'ta ma'suliyatli vazifalarni yuklaydi. Darhaqiqat xalqimiz o'z mustaqilligini qo'lga kiritib xalqaro miqyosida to'la o'zligini namoyish qildi. Tasviriy san'at o'qituvchisi boshqa fanlar o'qituvchilari kabi birinchi galda eng yuksak fazilatli, axloqiy pok, iymon va e'tiqodli, halol va sofdil, talabalarga, o'smir va yoshlarga nisbatan o'ta mehribon, o'ta talabchan va o'zbek xalqining urf-odatlarini, an'analarini mukammal biladigan va hurmatini joyiga qo'yadigan bo'lishi kerak. O'qituvchining kasbiy xususiyatlari borasida to'xtalganda shuni ta'kidlash lozimki, u eng avvalo o'z kasbining jonkuyari, uni dildan sevadigan, o'z ishiga ijodiy va ilmiy yondoshadigan shaxs bo'lmog'i ta'lab etiladi. Bu shaxsda yangi bilimlar va ilg'or tajribalariga chanqoqlik, muhimi unda tashkilotchilik, kuzatuvchanlik, qat'iylik va insoniylik xususiyatlari yaqqol sezilib tursin. O'qituvchi tasviriy san'atdan maxsus bilim va malakalar bilan qurollanmasdan turib muallimlikni bajara olmaydi yoki talaba yoshlarga tabiat go'zalligini, ona

Vatanimizning tarixini, milliy merosimizning tarixini ta'riflab bera olmaydi, hamda o'z kasbiga qiziqтира olmaydi. Bugungi talaba, bo'lajak pedagog, o'zbek xalqining hamda o'tmishi bor bo'lgan Markaziy Osiyo xalqlarning amaliy va tasviriy san'at borasidagi noyob namunalarini o'zlashtirgan bo'lishi va to'raligicha o'quvchi yoshlarga ulashmog'i ayni davr talabidir. -O'zlari ta'lim berishi lozim bo'lgan o'smir va yoshlarga san'at sirlarini, madaniy meros namunalarini har tomonlama o'rgatish; -Ayni yangilanish, rivojlanish davrida yosh avlodni bilimdon, yaratuvchan, yuksak madaniyatli va mustaqil mamlakat taqdiri uchun ma'sul shaxslar qilib tarbiyalash; -O'quvchilarni tasviriy san'at yo'nalishi buyicha ijodkorlikka etaklash, layoqat sezilganda esa astoydil o'rgatish uchun maxsus maktab yoki to'garaklarga jalb etish : -Yoshlarga nafis san'at sirlarini o'rgatish borasida o'z ustida doimo izlanish, o'quvchilar faoliyatini rivojlantirib, to'g'ri va asosli shakllantirish uchun pedagogik qoidalar asosida tajribalar olib borish : - Turli davr, turli xalklarga mansub tasviriy san'at asarlarini mushohada qila olmog'i va uni tushunish sirlarini yoshlarga ulashish uslublariga ega bo'lish: Tasviriy san'at insonni shakllantirishdagi muhim va ishonchli vositalardandir, bunday imkoniyatni xar bir mashg'ulotda qo'llash uchun yangicha uslub va mumkin bo'lgan usullarini ishga solish hamda amalda qo'llay olish mahoratini o'rgatish : Zamon talabi bilan dars va mashg'ulotlarni noan'anaviy dars rejalari bilan o'tkazish : Jahon andozalariga xos yangi texnologiyalarini o'rganib, darsda qo'llay olish mahoratini egallashi kerak. Yuqorida zikr etilgan talablarni o'zida mujassam etgan har qanday talabaga kelajak avlodimizni ishonib topshirsak bo'ladi. Tasviriy san'at muallimi – ilmiy izlanuvchan ijodkor. Rassom o'qituvchilar qaerda, qanday o'quv maskanida ta'lim jarayonini olib borishidan qat'iy nazar pedagogik faoliyati ijodiy izlanishlar bilan boyitib borsa, shundagina yaxshi shogirdlar, haqiqiy rassomlarni shakllantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bundan tashqari egallagan mahorat sirlarini amaliy ishlarida ko'rib ruhan his qiladi hamda san'atning nozik sirlarini tushunib yetishishiga imkoniyatlari kengayadi. Xulosa qilib aytganda, barkamol avlodni tarbiyalashda va tasviriy san'atda ijod kilishlari yoshlarda vatanparvarlik xissini uyg'otib, ajdodlar merosiga milliy g'urur bilan nazar tashlashlarida muhim omil bo'la oladi. Bu esa o'z navbatida yosh avlodning o'tmishga to'g'ri munosabat bildirib, kelajakka ildam qadam tashlashlariga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. B.Azimova «Natuyrmortchizish va tasvirlashmetodikasi» Toshkent «O'qituvchi» 1984y
2. Tasviriy sanatni o'qitish metodikasidan amaliy mashg'ulotlar.1-2 qism. Toshkent 2006.
3. Tasaviriy san'at. Umumiy o'rta ta'limining davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi.- Toshkent: Sharq, -1999..
- 4.R.Hasanov. Maktabda tasviriy san'atni o'qitish metodikasi. Talabalar uchun darslik. – Toshkent: Fan,-2004.
5. Hasanov R Maktabda tasviriy san'at mashg'lotlarini takomillashtirish yo'lida “ Toshkent “O'qituvchi”- 1986